

Кратко или претходно саопштење

УДК: 338.483.12:069(497.11)

Култура као део туристичке понуде на примеру Завичајног музеја – Замка културе у Врњачкој Бањи

Јелена Боровић – Димић^{1*}

¹ Завичајни музеј - Замка културе, Културни центар Врњачке Бање

Сажетак: Циљ рада је да се кроз представљање програма врњачког музеја култура представи као део туристичке понуде. Програм је конципиран тако да даје посетиоцима стални програм високог квалитета, настао у сарадњи са еминентним кућама заштите културног наслеђа и установама културе, ствараоцима, страним амбасадама и институтима, као и из сопствене продукције. Динамичан је и разноврстан. Програм сопствене продукције базиран је на валоризовању вредности Врњачке Бање које се утврђују у њен идентитет. У овој години туристима и грађанству је поред посете сталним поставкама било омогућено да присуствују и на 14 свечаних отварања изложби, 27 музичких вечери, 25 филмских вечери едукативних програма и 5 предавања са презентацијом.

Кључне речи: музеј, програм, туристичка понуда, Врњачка Бања, културно наслеђе

JEL класификација: Z18

Culture as part of the tourist offer - Case study of the Homeland Museum/Castle of Culture in Vrnjačka Banja

Abstract: The aim of this paper is to present the cultural offer through the presentation of our programmes of the Vrnjačka Banja museum as part of Serbian general tourist offer. The programme is designed to provide visitors a high-quality programmes constantly. It is created in collaboration with our renowned cultural heritage institutions, as well as other cultural institutions, artists and foreign embassies and institutes. Described events are dynamic and diverse. The programme in our own production is based on valorising values of Vrnjačka Banja Spa incorporated in its identity. In 2014, in addition to seeing permanent exhibitions, all tourists and citizens could attend 14 gala-openings of other exhibitions, 27 musical evenings, 25 educational programme film evenings and 5 lecture presentations.

* jelenabudimirova@gmail.com

** Рад је изложен у виду усменог саопштења, на скупу "Култура као покретач туризма и одрживог друштвеног развоја" који је одржан 23.априла 2014. године на Факултету за хотелијерство и туризам у Врњачкој Бањи.

Keywords: Museum, programme, tourist offer, Vrnjačka Banja, cultural heritage.

JEL classification: Z18

1. Увод

Завичајни музеј – Замак културе је радна јединица Јавне установе Културни центар Врњачке Бање, која на основу оснивачке одлуке Општине Врњачке Бање брине о: заштити културних добара, природних и других знаменитости, делатности музеја, галерија и збирки, раду уметничких установа, уметничком и књижевном стваралаштву, издавању књига, брошура, музичких књига и других публикација и др. Функционише као музеј у саставу Културног центра. Представља најмањи тип комплексног музеја и односи се на територију општине Врњачка Бања (Бандераћ, 2000: 103). Комплексност је проистекла из потребе да се прикаже развој живота на мањој територији јединственог поднебља, животних и историјских услова, етничког састава и заједничке прошлости, области која се и данас поетично назива завичајем. Његова специфичност огледа се у трагању за разноврсним карактеристикама и особеностима краја који обухвата на подручјима културе, уметности и природе. Конципиран је по одељењима.

Смештен је у вили Белимарковић, која је уз врњачку цркву једна од најстаријих зграда у Врњачкој Бањи. Подигао ју је у периоду од 1888. до 1894. генерал Јован Белимарковић (Топаловић, 1998; Боровић-Димић, 2005: 167-168), министар војни, министар унутарњих дела, заступник министра грађевина и намесник за време малолетства краља Александра Обреновића. Идејно решење дао је Белимарковићев сестрић, министар грађевина Павле Денић, уз разраду и надзор бечког инжењера Франца Винтера (Боровић-Димић, 2013: 100-101). Споменик је културе од велике вредности за Републику Србију. Зграда је 1968. године откупљена са наменом за музеј, галерију и мању концертну дворану, а потом је петнаест година рестаурирана, а да та рестаурација није испунила услове за делатности за које је намењена. Грађевина је изгубила чак и своје име. За јавност је отворена 1983. године под именом "Замак културе" као испостава великих кућа културе, без сопствених садржаја, а програм је представљао део манифестације "Врњачке културне свечаности"¹ која је почињала 28. јуна, а завршавала се 15. октобра, „Октобарским свечаностима" поводом Дана ослобођења Врњачке Бање. Програм Замка је почињао 2. јула и трајао до 15. октобра, а касније се развијао ван ове манифестације и свој рад продужавао, да би се од 1989. године одржавао током целе године и био доступан за посету.

У својој основној делатности Замак је носилац активности којима се прикупља, истражује, проучава, презентује и промовише наслеђе Врњачке Бање, чиме се доприноси стварању њеног идентитета. Прихватајући да је културни туризам – мост између културне и туристичке политике (Ђукић и Тодоровић, 2008: 265-283) постављен је стратешки циљ: формирање културног идентитета места, базираног на валоризацији сопствене вредности, стављене у шири контекст. Први материјал донешен 1985. године са локалитета Лађариште крај Врњачке Бање искоришћен је за формирање истраживачког пројекта који је омогућио формирање збирки и почетак стварања сопственог културног производа. Доживљавајући културу као опште добро (Исаковић, 2010), како су пристизали резултати истраживачких активности, презентовани су стручним публикацијама (Боровић-Димић и сар.,

¹ Ова манифестација је укинута 2005.

1986-1989) и кроз изложбе које се одржавају у музеју. Део тог материјала је презентован кроз парцијалне сталне поставке: "Лађариште - праисторија Врњаца", "Спомен соба Генерала Белимарковића" и "Васа Поповић - ратни фотограф и инжењер врњачки". Од 1995. до 2005. је постојала и поставка "Етнографско наслеђе Врњачке Бање" која је нажалост, због неразумевања и незнања струке заштите, демонтирана. Стварајући културни производ који валоризује локалну средину и реконтекстуализује је, до сада је објављен низ публикација са Бањом као темом: "Етнографско наслеђе Врњачке Бање" (1998), "Врњачка Бања на старим разгледницама" (2003), "Вода - смисао трајања Врњачке Бање" (2004), "Васа Поповић, ратни фотограф и инжењер врњачки" (2009), "У Врњце и из Врњаца – сто година железнице у Врњцима" (2010), "Инжењер Франц Винтер и Србија као копча Европе и Истока" (2013), монографије "Вода у традицији и животу Врњачке Бање" (2003), "Трагови трајања - културноисторијско наслеђе Врњачке Бање" и "Једна кућа, једна прича – градитељско наслеђе Врњачке Бање". Програм музеја реализује се кроз неколико целина које савремено стваралаштво интегришу са културним наслеђем и манифестују се кроз истраживачке пројекте, изложбenu, музичку, едукативну, просветно-педагошку делатност.

2. Изложбена делатност

Изложбена делатност представљена је кроз сталне поставке, традиционалне и гостујуће поставке које се организују у три галерије, на три изложбена нивоа. "Оне представљају само одабрани, привилеговани материјал, концентрисан на одређену проблематику или тему. Самим тим и тумачења треба да буду посебна, привлачна и актуелна, прилагођена новом контексту и савременом начину приступа публици..." (Суботић 2005:9). *Његова висост посетилац* (Кривошејев, 2009) има прилике да присуствује квалитетном, динамичном и разноврсном програму.

Сталне поставке су на спрату. Прва је меморијална изложба "Спомен соба генерала Белимарковића" која кроз део сачуваног документационог материјала, намештаја и личних предмета говори о животу и раду овог генерала и његовој везаности за Врњачку Бању. Потом следи "Лађариште праисторија Врњаца" која осликава трагове најстаријег насељавања на територији Врњачке Бање представљене кроз археолошке налазе из млађег каменог доба, са високе обреже старог тока Западне Мораве. Локалитет Лађариште припада млађим фазама винчанске културе и обилује керамичким материјалом, окресаним и глачаним каменом и фигуралном пластиком. Трећа изложба је "Васа Поповић, ратни фотограф и инжењер врњачки" и представља избор материјала везан за његов рад у Врњачкој Бањи и каптажу минералних извора као и изградњу у Бањи. Део је изложбе која је обухватала и његову улогу у Првом светском рату, а материјал је поклон породице.

Традиционалне поставке (одржавају се увек у исто време)

"Ускршњи салон" чије је време одржавања април – мај, траје месец дана, а осмишљен је да подстакне стваралаштво младих и да их веже за традицију. Замишљен је као мултидисциплинаран, повезујући темом области ликовне културе, историје и литерарног изражавања. Обухвата више сегмената: цртеж, традиционално шарано ускршње јаје, шарано ускршње јаје, јаје као инспирација,

ускршњи обредни хлеб или обредни колач и литерарни текст. Изложба се увек отвара на Велики петак. Поред врњачке деце и младих у програму учествују и млади из Трстеника, Краљева, Београда, итд.

„Врњачки ликовни круг“ је пројекат који подржава ликовно стваралаштво са циљем праћења савремене ликовне сцене Врњачке Бање и састоји се из више сегмената: први је везан за окупљање и презентацију уметника рођених на територији општине Врњачке Бање, без обзира где живе, други - за прикупљање документације и презентацију оних који нису везани рођењем, али живе на врњачкој територији, а трећи је везан за Врњачку Бању као тему и инспирацију уметника, што подразумева дуготрајнији истраживачки рад. Годишње се организују самостална и колективна изложба. О избору дела и уметнику текст припрема неко од ликовних критичара или уметника. Уметник једно своје дело оставља за уметничко одељење музеја, односно збирку "Врњачки ликовни круг". Самосталној изложби време одржавања варира између почетка јуна и почетка октобра. Време одржавања колективне изложбе је од почетка новембра до краја децембра. Излажу се дела настала између две изложбе.

Време одржавања пројекта „Концентрични кругови уметности“ је од почетка маја до краја јуна и од краја септембра до краја октобра. Пројекат подразумева праћење савремене ликовне сцене, посматрајући у концентричним круговима од центра постављеног у Врњачкој Бањи, ширећи се ка Београду и даље ка границама Србије. Измењени ракурс заснован на децентрализацији (Цветичанин, 2014) треба да покаже стање уметничког живота ван метрополе и његову кореспонденцију са метрополом. Ова врста изложби је самостално презентовање уметника, а за истоимену збирку остаје једно изложено уметничко дело. Прикупљањем одређеног броја дела моћи ће да се направи изложба у метрополи и тиме упозна стручна и шири јавност са квалитетом уметничког живота у Србији.

Повремене, гостујуће поставке одржавају се од јануара до децембра. Реализују се кроз два програма. За "Чуваре наслеђа" и "Ризницу култура", који се организују у оквиру сарадње са музејским кућама и галеријама Србије, као и међународним институцијама, предвиђено је организовање до десет гостујућих изложби из њихових фондова. "Савремена српска ликовна сцена" подразумева организовање до три изложбе годишње представника савремене ликовне сцене Србије и из иностранства.

Ове године (2014) су организоване следеће изложбе:

- Посуде за воду, етнолошка изложба, Завичајни музеј Врњачке Бање.
- Дванаести Ускршњи салон, рађен је у сарадњи са предшколским установама основним и средњим школама са територије Врњачке Бање и гостима (рекреативна настава). Било је изложено 650 радова, а награђено је 95 учесника.
- На водопоју, историјско етнолошка изложба, Завичајни музеј Врњачке Бање.
- Врњачка Бања на старим разгледницама, историјска изложба, Завичајни музеј Врњачке Бање.
- Цртежи Петра Радловића, ликовна изложба из пројекта „Савремене српска ликовне сцена“.
- Инжењер Франц Винтер и Србија као копча Европе и Истока, историјска изложба, Аустријски културни форум у Београду.
- Минерали трепче, минеролошка изложба, Природњачки музеј Србије, Београд.

- Милунка Савић – хероина Великог рата, историјска изложба, Историјски музеј Србије, РТС, Министарство одбране Републике Србије.
- Јагодина и околина у Српско турским ратовима 1876-1878, историјска изложба, Завичајни музеј Јагодине.
- Дагеротипија, фотографија пре фотографије, фотографска изложба, Филозофски факултет Центар за хератологију и Фотомузеј Србије, аутор изложбе Милена Гњатовић.
- Од сумрака до свитања, биолошка изложба, Природњачки музеј Србије, Београд.
- Јован Белимарковић у Историјском архиву Шумадије, историјска изложба, Историјски архив Шумадије Крагујевац, изложбу је отворио Марко Милосављевић, архивиста.
- Димитрије Давидовић у Крагујевцу, историјска изложба, Историјски архив Шумадије, Крагујевац.
- Слике и скулптуре Андреја Чикале, сликарска изложба, пројекат “Концентрични кругови уметности“.
- Берта фон Сутнер – живот посвећен миру, историјска изложба, Аустријски културни форум, Београд.
- Иван Коцић –ликовна изложба, слике, Концентрични кругови уметности.
- Врњачки ликовни круг 2014, годишња групна изложба академских уметника који живе и раде на територији Врњачке Бање. Било је седам излагача.

3. Музичка делатност

Концерти уметничке музике

Музичка догађања реализују се у простору музеја од краја априла до краја октобра (због услова грејања објекта), и то кроз организовање концерата уметничке музике и Међународног фестивала класичне музике "Врњци", који чини круну музичког догађања у Бањи. Они за циљ имају, поред креирања музичког укуса, и довођење музејске публике, јер док чекају почетак концерта посетиоци обићу актуелну поставку у том простору. Избором концерата уметничке музике вођено је рачуна да се представе музички правци и аутори уз краћу причу о њима (Алберти, 1974), да буде заступљена разноврсност инструмената, као и да извођачи буду референтни. Обавезним штампаним програмом који се дели свим посетиоцима наглашава се едукативна нота, а штампани локални медији прате програм. Ове године одржано је шеснаест концерата који су подразумевали наступе професионалних уметника, као и сарадњу са школама и факултетима. „Вече класицизма“ одржали су: Ненад Стошић, Матеја Стошић и Бојан Младеновић (клавир). „Музику за заљубљене“ су приредили виолинисткиња Милена Недељковић и пијанисткиња Миљана Иванковић. Солистичке концерте одржали су контрабасиста Александар Миљаковић и виолиниста и виолиста Драгутин Павловић. Клавирске реситале одржали су: Милорад Феодоровић, Љиљана Арсеновић и Марија Глуваков – Меденица., а оперске вечери: Виолета Панчетовић Радаковић сопран и Ана Аћимовић клавир, Анита Ферлез Ераковић (сопран), и Саша Арсенков (тенор) и Слободанка Пајић (клавир), потом Катарина Симоновић сопран и Бисера Вељковић, клавир. Несвакидашње концерте приредила су два

клавирска дуа: "Duo dolce", ког чине Јована Здравковић и Христина Лазаревић и "Duo D-Art", који чине Драгана Ђорђевић и Бисера Вељковић (Боровић–Димић, 2014). Врњачко одељење музичке школе „Стеван Мокрањац" из Краљева одржало је концерт „Музички времеплов“. Традиционалним концертом „Одабрани за одабране", клавир и глас, представили су се студенти класе професора Владимира Стојнића са Факултета музичке уметности из Београда. Дводневно 17. Међународно такмичење за клавирску музику компоновану за извођење за четири и шест руку имало је учеснике из музичких школа земаља региона (Македонија, Хрватска, Република Српска, Србија).

Међународни фестивал класичне музике "Врњци"

Реч је о манифестацији посвећеној уметничкој музици, која траје пуних девет година као један од ретких фестивала оваквог усмерења у унутрашњости земље. Сваког јула у Врњачку Бању, долазиле су на десетине најеминентнијих уметника извођача, педагога, музиколога, композитора, градитеља уметничких инструмената и др. да би премијерно, у јеку летње туристичке сезоне, публици презентирали своје врсне програме и пројекте посвећене различитим аспектима уметничког музичког стваралаштва. На протеклих девет манифестација учествовали су музичари - гости са широког европског простора, као и из САД-а, Канаде, Јужне Америке, Азије и наравно, велики број домаћих музичара. Сама манифестација је некомерцијалног карактера и приступ публике свим садржајима је бесплатан. Идеја да се организује оваква манифестација наметнула се током Међународне музичке академије, одржане јула 2001. у Врњачкој Бањи, којој су претеча били мајсторски курсеви виолине и виолончела одржани 1997. и 1998. године. Мајсторске курсеви и низ концерата одржали су угледни професори Факултета музичке уметности у Бечу и Београду и њихови студенти. Ово је једини међународни фестивал класичне музике оваквог профила у Рашком региону, коме припада Врњачка Бања.

Структура фестивала је сложена и обухвата више целина. Концертни део програма подразумева самосталне концерте гостујућих уметника који долазе ради наступа на овом фестивалу, као и заједничке концерте полазника курсева и гостујућих професора на семинарима. Мултимедијални програми комбинацијом речи, видео записа и тонског приказа представљају задату тему. Видео пројекције уметничких музичких филмова уз причу медијатора посвећене су историјском развоју технике свирања и највећим мајсторима класичне музике, као и познатим делима и концертима. Семинарски део програма који воде страни и домаћи уважени професори обухвата курсеви клавир, виолине, гитаре и других садржаја за ученике музичких школа, студенте музичких академија и постдипломце. Током једанаест дана трајања фестивала одржава се бар једно предавање или панел дискусија на тему музичког стваралаштва еминентних учесника. На Сајму презентација специјализованих светских издавачких кућа представља се овај вид издаваштва. Да поменемо да су нам у оквиру овог сегмента били гости директори Мелбеј продукције из Америке, Пициката из Италије, Текла из Британије и други светски издавачи. У оквиру сегмента *креативна радионица* гост фестивала композитор компоује дело посвећено Врњачкој Бањи. По прикупљању довољно материјала, издаће се албум са тим композицијама. Први Албум композиција посвећених Врњачкој Бањи изашао је 2012. године. У пратећем програму су тематске промотивне изложбе и то: промотивна музичка изложба, промотивна

изложба везана за културно наслеђе Србије и промотивна изложба везана за културно наслеђе Врњачке Бање.

Овогодишњи фестивал је отворио Гудачки квартет "Мозаик" који чине: Душица Блаженовић и Наташа Милошевић, виолине, Слободан Павловић – виола и Елизабета Варга – виолончело, реномирани и као солисти и као чланови камерних ансамбала. Са квартетом је наступио гитариста Урош Дојчиновић као солиста. Затворио га је бугарски Мандолински квартет „Сезонс“ (Јоана Димитрова, Евдокиа Боботсова, Николај Петров и Славко Николов), који је наступао широм Европе, Америке и Азије изводећи музику свих стилских периода. Представили су се и гости из Украјине, Дуо "Ардор Фуерте" који чине Људмила Касатова (чаранго и укулеле) и гитариста Александар Митрошин, лауреати бројних националних и међународних фестивала и конкурса и познати музички педагози. Из Велике Британије учествовао је Пол Фоулес (Paul Fowles), публициста, гитариста и директор „Manchester Guitar Circle“, једног од најтрајнијих енглеских инструменталних удружења, и новинар музичког часописа „Classical Guitar Magazine“. Он је одржао мултимедијално вече на тему „Краљ Хенри Осми и Зелени рукави“. Такође из Британије био је и сер Грахам Вејд (Graham Wade), професор, публициста, један од најистакнутијих писаца о класичној гитари, који је одржао предавање на две теме: „Ћулијан Брим и британска музика за гитару“ и „Андрес Сеговија – Легенда и легат“. Концертом "Тера Де Сиена" представио се Норвежанин, гитариста и композитор Гисле Крогсет (Gisle Krogseth), лауреат прве награде на Светском фестивалу театра у Халдену. Из Немачке је гостовала Табеа Борчард Дамс (Tabea Borchardt Dams), која је приказала издаваштво куће "Даминус" и одржала предавање "Ин меморијам Норберту Дамсу". Филмско вече омогућила је Мел Беј продукција из Америке (Mel Bay Production). Музику српских композитора представила је пијанисткиња Јасмина Јанковић, професор на Академији лепих уметности у Београду. Наступио је и гитаристички дуо Ана и Драган Данесковић, који се успешно баве концертирањем и педагошким радом. Музиколог и музички писац Гордана Крајачић, аутор 17 књига везаних за музику, одржала је предавање „У поводу стогодишњице Стевана Стојановића Мокрањца“ и промоцију књиге „Музичке приче“. Своју књигу "Гитара на Балкану" представио је уметнички директор фестивала гитариста Урош Дојчиновић. Он је одржао и концерт: „Звуци српских струна између Истока и Запада“.

4. Едукативни пројекти

Песниковање

Програм који афирмише песничко стваралаштво организује се под називом „Песниковање“, а одржава се на Међународни дан поезије, 21. марта. Он подразумева укључивање и ангажовање грађанства, као и ученика и професора основних и средњих школа, који би припремили вече поезије са литерарним и рецитаторским секцијама.

Ризница култура

Пројекат *Ризница култура* је посвећен афирмисању културне разноликости. Одржава се у сарадњи са амбасадама и институтима страних земаља у Србији. Ове

године одржана су два програма у сарадњи са Италијанским институтом за културу у Београду.

а. Програм "Дани ренесансе у Врњачкој Бањи" је одржан 11. и 12. августа 2014. када су приказани филмови *Рестаурација куполе цркве Санта Марија дел Фјоре у Фиренци* (режија Габријела Лазањи), *Хуманизам и ренесанса на централним Апенинима* (режија Адрио Тестагуца), *Федерико да Монтефелтро и Студиоло у Губију Федерика да Монтефелтра* (режија Марчело Траверсини), и *Путеви ренесансе у Италији*, режија Адрио Тестагуца.

б. Програм "Путевима културе у древној Италији" је одржан 18. и 19. и 20. августа са пројекцијама филмова: *Омаж Риму*, Италија 2009, режија Франко Зефирели, *Ортиџа, музеј на отвореном срцу Сиракузе*, Сицилија, режија Карло де Доменико, *Черветери, град некропола*, Лацио 2011, режија Алан Бадел, *Чуда археолошког парка Селинунте*, Италија, режија Салво Кучиа и Бени Атриа, *Фреске у некрополама Тарквиније*, Италија, режија Алан Бадел, *Универзум етрурских ратника*, Италија, режија Алан Бадел, и *Via Klodia од Рима до Етрура, свети пут Етрураца*, Италија, режија Ебе Ђованини.

Приче о времену

Пројекат "Приче о времену" представља предавања, презентације и промоције књига научног и историографског карактера, са циљем да се промовише и представи ова врста издавачке и стваралачке делатности и ширем аудиторијуму приближи научна литература. У оквиру овог пројекта предвиђено је и организовање тематских видео програма. Састоји се од едукативних програма: Дани етнолошког филма, Дани археолошког филма и Велики српски научници. За сва три програма ради се мањи информативни каталог.

Дани етнолошког филма 2014.

Програм (9-16. јуни) се реализује у сарадњи са Етнографским музејом из Београда. „Дани етнолошког филма“ представљају избор са 22. Међународног фестивала етнолошког филма Етнографског музеја из Београда, у сарадњи са њиховим Центром за нематеријално културно наслеђе. Циљ „Дана етнолошког филма“ је едукација припадника локалне заједнице и посетилаца Бање у вези са традиционалним начином живота одређених културних група и њиховим уклапањем у модерне токове живљења. Такође, циљ је и очување и неговање културне разноликости. У осам дана програма приказано је 15 филмова из најновије филмске етнолошке и антрополошке продукције из 12 земаља и то из Белгије, Јапана, Јужноафричке Републике, Израела, Ирана, Ирске, Индије, Немачке, САД-а, Србије, Холандије и Хрватске: *Гласови из тундре - последњи Јукагири*, Холандија 2013, редитељи Едвин Тромелен, Пол Енкелар. *Деца тундре - преживљавање на леду*, Немачка 2012, редитељ Јури Решето. *Дејламан, рај предака*, Иран 2013, редитељ Фахрад Мехранфар. *Негабен: Осећања и уздржаност у балијском срцу*, САД 2012, Редитељ Роберт Лемелсон. *Силиконско пролеће*, Србија 2012, редитељ Вања Хован. *Сестринство*, Јужноафричка Реп. 2010, редитељ Роџер Хорн. *Косма*, Србија, 2013, редитељ Соња Благојевић. *Прогоњен*, Израел 2012, редитељ Менахем Рот. *Алгоритми*, Индија 2012, редитељ Ијан Макдонал. *Ирски традиционални намештај*, Ирска 2012 редитељ Тони Донохј. *Приче о Амстердаму*, САД Први део: *Исток*, Белгија 2012, редитељ Роб Румбу, Рожје Ван Ек. *Кад су лепе цветале*, Србија 2010, редитељ Новица Савић. *Вудсток*

у Тимбуктуу - *Уметност одупирања*, Немачка, 2011. редитељ Дезире фон Трота.
Јо Јоко, добра храна, Јапан, 2012. редитељ Даисуке Бундо, и *Мацко*, Хрватска
2013. редитељ Давор Борић.

Дани археолошког филма 2014.

Програм је настао у сарадњи са Народним музејом из Београда (02-07. јул). Током ове године су приказани филмови са тринаесте Међународне смотре археолошког филма у Београду: *Потонула лука у Египту - мит постаје стварност*, режија: Јан Tenhaven, Немачка 2012, *Египат. Рађање царства фараона*, режија: Stephan Koester, Daniel Gerlach, Немачка 2011, *Моћ елемената. Земља*, режија: Charles Colville, Ruth Omphalius, Немачка 2011, *Доналд Кејган о Западној цивилизацији и археологији*, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ на основу материјала Универзитета Јејл, Србија 2014, *Архиви од камена. Графити пастира у долини Фијеме*, режија: Paolo Cova, Италија 2012, *Ноћне визије остатака Помпеја*, режија: Massimo Andrioli, Италија 2013, *Лацио, пејзаж и историја*, режија: Folco Quilici, Италија 2013, *Фрањевачки пут мира, Путевима светог Фрање и Ђота*, режија: Marcello Traversini, Италија 2013, *Повратак Арамејаца*, режија: Anja Reiß, Немачка 2012, *Пут ћилибара*, режија: С. Gutschmidt, Р. Prestel, Немачка 2012, *Острво владара*, режија: Zdzisław Cozac, Пољска 2012., и *Тергеста, невидљиви град. Фрагменти римског Трста*, режија: Giorgio Gregorio, Италија 2013.

Филмотека и три појма – Имаш право да знаш

У оквиру обележавања Дечије недеље (прва недеља октобра) одржава се едукативни пројекат „Филмотека и три појма – имаш право да знаш“. Пројекат је намењен деци предшколског и основношколског узраста. Подршку у филмском материјалу пружају Народни музеј у Београду и Завод за заштиту природе Србије из Београда. Овај едукативни програм треба да скрене пажњу на културно и природно наслеђе, као неодвојив сегмент људског идентитета, да скрене пажњу на то да човек и природа могу опстати само дејствујући позитивно једно на друго. Такође, деца у току овог пројекта треба да науче и три појма везана за наслеђе.

Велики српски научници

Сваког четвртка током августа одржава се програм „Велики српски научници“ који обухвата предавања и упознавање са животом и радом великих српских научника путем живе речи, фотографија и видео записа. За посетиоце се штампа мањи каталог са краћим текстом. Аутор пројекта је Јелена Боровић – Димић, а сарадник на пројекту - Видојко Јовић, редовни члан САНУ. О академику Никити Иљичу Толстоју, слависти, предавач је био проф. др Љубинко Раденковић, сарадник Балканолошког института у Београду. О академику Јосифу Панчићу, биологу, предавач је био академик др Видојко Јовић, професор Рударско геолошког факултета у Београду. О академику Петру Стевановићу геологу, говорила је др Александра Маран Стевановић, саветник Природњачког музеја у Београду. О академику Владимиру Дедијеру, историчару и публицисти, предавач је био др Александар Животић, доцент Филозофског факултета у Београду.

5. Евиденција посете

Будући да је улаз у музеј бесплатан, не може се говорити о броју сагледаном кроз увид у продате улазнице. Зато је на улазу, код дежурног, уведено бележење у евиденциону свеску сваког посетиоца. Групне посете (веће од пет) бележе се и у посебном евиденционом листу, који поред увида у бројно стање групе пружа и податке о групи као што су старосна структура, социјално, професионално и географско порекло (школе у оквиру редовне делатности, рекреативна настава, екскурзије, синдикати, конгреси, пензионери, туристичке туре). Циљ је "правити систематичне, добро артикулисане анализе о посети да би се установило што више података" (Суботић, 2005, 13), који треба да нам одговоре на то да ли су посете појединачне или групне и каква је присутност догађањима. За мишљење о програму посетилаца на пулту постоји књига утисака, у коју се они по жељи уписују, јер "успешност музеја се мери општим утиском који са собом понесе посетилац" (Суботић, 2005, 29). Евиденција посете је разбила стереотипно мишљење о посети музеју само у главној сезони (јун, јул, август, септембар), за разлику од вансезонске слабе посете. Напротив, посета је скоро изједначена, само је структура посете различита, као и време задржавања у музеју. Гледајући на пример, посету из 2013. године када је посета била 15618 посетилаца, у главној сезони је било 6805, а у вансезони 8813. Увид у посету омогућава и креирање програма намењеним одређеним циљним групама.

6. Закључак

Презентовани програм траје током целе године, намењен је како грађанству Врњачке Бање, тако и посетиоцима, бањским гостима. Садржајно је разнолик, јер има изложбену, уметничку, музичку, едукативну и филмску компоненту, покривајући скоро све области стваралаштва, акцентујући наслеђе и валоризујући вредности Врњачке Бање. Намењен је свим старосним категоријама, а одговара и свим социјалним категоријама, јер је улаз на сва догађања бесплатан. Високи квалитет програма постигнут је сарадњом са референтним српским установама заштите наслеђа и страним културним институцијама и амбасадама у Србији, као и сопственом продукцијом, насталом из пројеката и распоређен је тако да се поставке смењују на месец дана. Музички програм се реализује од краја априла до краја октобра, због услова грејања установе. Едукативни програми нуде упознавање са широким дијапазоном стваралачке и културне разноликости и приближавање науке широј јавности. Туристима и грађанству је, поред посете сталним поставкама, ове године било омогућено присуство на 14 свечаних отварања изложби, 27 музичких вечери, 25 филмских вечери едукативних програма и 5 предавања са презентацијом. Ажурним вођењем евиденције посете разбијено је стереотипно мишљење о посети музеју претежно у главној сезони (јун - септембар), јер је број посетилаца скоро изједначен, само је структура посете различита.

Из наведеног програма за 2014. годину види се да је ове године у формирању културног програма остварена сарадња са бројним страним институцијама и ствараоцима, од којих посебно треба истаћи сталне сараднике - Италијански институт за културу и Аустријски културни форум, а од домаћих институција треба поменути Историјски музеј Србије, Природњачки музеј у Београду, Народни музеј у Београду, Етнографски музеј, Историјски архив Шумадије у

Крагујевцу, Филозофски факултет у Београду, Завичајни музеј из Јагодине, Факултет уметности - одсек музике из Ниша, Факултет музичке уметности из Београда, и друге.

У пројектима музеја посебно се акцентују истраживања Врњачке Бање, презентована путем квалитетних публикација, које доприносе потврђивању њеног културног идентитета. Круну овогодишње публицистике и обраћања потенцијалном посетиоцу свакако представља издавање монографије "Једна кућа, једна прича – градитељско наслеђе Врњачке Бање", која доприноси формирању личне карте Врњачке Бање и њене туристичке валоризације, јер је смешта у центар интересовања интелектуалне елите Србије и Европе од краја 19. до половине 20. века.

Литература

1. Алберти, Ј. (1974). *Музика кроз векове*. Београд: Вук Караџић.
2. Бандераћ, Ј. (2000). *Музеји Србије*. Београд: Завод за проучавање културног развитка.
3. Боровић-Димић, Ј. (1986/87). Локалитет Лађариште код Врњачке Бање, *Крушевачки зборник* (3), Народни музеј, Крушевац, 195-206.
4. Боровић-Димић, Ј., и Станковић С. (1987). Ископавање праисторијског насеља на локалитету Лађариште у Врњцима, Београд: *Гласник Српског археолошког друштва* (3), 46-47.
5. Боровић-Димић, Ј. (2005). *Трагови трајања – културноисторијско наслеђе Врњачке Бање*, Београд – Краљево: Друштво конзерватора Србије, Министарство културе Републике Србије, Завод за заштиту споменика културе Краљево.
6. Боровић- Димић, Ј. (2009). *Инжењер Франц Винтер и Србија као копча Европе и Истока*. Врњачка Бања: Завичајни музеј - Замак културе, Културни центар.
7. Боровић –Димић, Ј. (2014). То није био концерт – то је била светковина љубави и музике (Реминисценција), *Музика класика* (17) октобар- децембар 2014, 48.
8. Ђукић, В., и Тодоровић, М. (2008). Културни туризам - мост између културне и туристичке политике, *Зборник радова Факултета драмских уметности* (13-14), 265-283. Београд:ФДУ.
9. Исаковић, С. (2010). *Менаџмент музичке уметности*. Београд: Мегатренд.
10. Кривошејев, В. (2009). *Музеји, публика, маркетинг – сталне музејске поставке и Његова Висост Посетилац*. Ваљево: Народни музеј Ваљево.
11. Predrag-Cveticanin-Decentralizacija-kulture-u-Srbiji.pdf, преузето 20.12.2014. у 8,50 са http://decentralizacija.org.rs/new_fale_download.php?show=vesti
12. Срејовић, Д., Станковић, С. и Боровић –Димић, Ј. (1989). *Лађариште – култура и уметност првих земљорадничких заједница на тлу Србије*. Врњачка Бања: Завичајни музеј – Замак културе.
13. Суботић, И. (2005). *Створити и волети публику. Музеј и публика*. приредила Клод Жилбер. Београд: Народни музеј, Клио.
14. Топаловић, О. (1998). *Бенерал Белимарковић*. Врњачка Бања: Народна библиотека Др Душан Радић.

Примљено: 18.12.2014. Прихваћено: 22.12.2014.